

Åfogde

En tvärkommunal dagvattengrupp i sydvästra Skåne jobbar för att minska risken för svåra översvämningar från Høje å.

Idéer saknas inte – en övergripande åfogde är ett av förslagen – och det långsiktiga samarbetet över kommungränserna ses som en viktig nyckel. Men det ställer också till problem rent juridiskt.



För tvåhundra år sedan fanns det 25 procent vattenhållande mark runt Höje å i sydvästra Skåne, mark som på ett naturligt sätt skyddade regionen från översvämningar. Hundra år senare var siffran nere i 1,5 procent.

Idag ligger den under en procent. Bebyggelse och åkrar har tagit över.

Så vid extremt mycket regn fylls Höje å, som rinner från Genarp till utloppet i Öresund, med extremt mycket vatten. För

kommunerna runt ån – Staffanstorp, Lund och Lomma – blev detta ett tydligt problem. I Staffanstorp flödade så pass mycket vatten i ån att det rann tvärtom – upp i Dynnbäcken och vidare upp i samhället där det orsakade vattenskadorna. På samma sätt drabbades bönder och deras åkrar längs stora delar av regionen.

Alla tre kommuner insåg att de måste göra något för framtiden, och kallade till ett möte 2008, där även bland andra Trafikverket, Vägverket och Länsstyrelsen ingick.

– Vi kom fram till att vi skulle undersöka hela Höje å-systemet, säger Staffanstorps vattensamordnare Marie-Louise Folkesson.

Undersöker å-systemet

Frågorna var många: Hur fungerar ån vid olika regn, hur påverkar dagvatten, var släpps dagvattnet på, är broarna felbyggda, hur påverkar havets högvatten, finns det trånga områden i huvudfåran som dämmer upp?

En dagvattengrupp bildades, med representanter från alla kommuner. Till saken hör att Lomma och Staffanstorp har egna kommunala VA-bolag, medan Lund anlitar kommunalförbundet VA Syd. Till detta kommer även tre olika kommunstyrelser, alla med olika prioriteringar.

Dagvattengruppen fick åtminstone politiskt mandat att bildas.

– Vi kunde snabbt avfärda att broarna och dagvattnet var orsaken till skadorna vid denna typ av regn. Just det sistnämnda var viktigt för det var många som hävdade att dagvattnet var den stora boven.

Undersökningen visade istället att regnet 2007 var mer extremt än man trott från början: cirka 4 100 000 kubikmeter vatten hade behövt fördröjas för att undvika skador.

– Sådana, otroliga, otroliga mängder! Hela området betedde sig som om det var hårdjord mark. Då klarar inte kommunerna det själva, vi måste samarbeta, och vi måste få med oss markägarna och till och med ändå ner i kedjan med de privatpersoner som vill stenlägga sina trädgårdar.

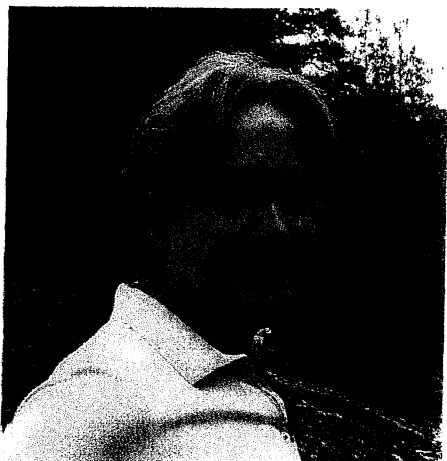
Modellering med flygfoton

Dagvattengruppen beslutade att tillsammans göra en modellering, bland annat med flygfoton, hydrauliska modeller och tvärsnitt av ån. Detta skulle identifiera översvämningar, titta på befintliga skydd och komma upp med lösningar.

Två tänkbara förslag har sedan dess dykt upp, plus en tredje, unik idé för Höje å.

• Inrätta en å-fogde, en kontaktman mellan dikningsföretagen och kommunala världen.

Fördelen är att man kan titta på gemensamt.
Forts. nästa sida



Marie-Louise Folkesson är vattensamordnare i Staffanstorps kommun och ingår i dagvattengruppen som ska lösa problemen med översvämningar i Höje å.

samma åtgärder och rensa längre sträckor samtidigt vilket också blir billigare för dikningsföretagen. Till saken hör att bara i lilla Staffanstorp finns hela 112 stycken dikningsföretag.

– I Danmark är det kommunerna själva som styr och ställer över rensningar. Där finns ett helhetstänk som vi skulle behöva, säger Marie-Louise Folkesson.

• **Inrätta fördröjningsmagasin högt upp i systemet**

Detta kräver hjälp från markägarna. Men är de villiga att arrendera sin mark eller sälja den? Det finns inget svar på det ännu.

– Kraftiga regn kommer att komma igen. Då kan vi inte göra bara några fördröjningsmagasin på ett fåtal platser, det kräver flera fördröjningsmagasin längs hela ån.

För att gå vidare måste alla kommuner skriva samarbetsavtal. Varje projekt kräver nya avtal, och detta är det stora problemet: Den juridiska sidan. Finansieringen.

– Om man ska göra en åtgärd som VA-taxan ska betala, så ska den ske inom verksamhetsområdet. Men vi behöver göra åtgärder som går utanför verksamhetsområdet. För vår del behöver Lund göra uppströmsarbete. För Lommas del behöver Staffanstorp och Lund göra uppströmsarbete.

En samordnare mellan grupper

Vad gäller å-fogden, en samordnare mellan dikningsföretag och kommunerna, skulle tjänsten kunna finansieras på samma sätt som ett tidigare samarbete: Höje å-projektet startades redan på 90-talet för att främja vatten- och landskapsvårdande åtgärder och sponsrades av Staffanstorp och Lomma med en fjärdedel vardera, samt resterande femtio procent av Lund.

Vad gäller fördröjningsmagasinen så är Marie-Louise Folkesson mindre positiv. Hon säger att med nuvarande situation är idén nära på omöjlig. Alla tätorter ska helst byggas tätare, eftersom Länsstyrelsen inte gillar att man bygger ut på grund av den goda åkerjorden.

– Det finns så många intressen i Höje å som försvårar. Och ju tätare man bygger inne i Staffanstorp, desto svårare blir det att hitta platser för fördröjningsmagasin. Då måste man skapa rejäla fördröjningsmagasin utanför samhällena, och vem vet - de kanske kan användas till lantbrukare som behöver vatten? Då drar vi nytta av vattnet.

Till detta kommer alltså ytterligare en idé, som Marie-Louise Folkesson påpekar är unik för Höje å. Genom LOVA-bidra har man projektanställt en person vars arbete ska mynna ut i en strategisk vattenplan för ån. En sorts översiktsplan, vilken innebär att all kända data från olika myndigheter, från länsstyrelsen, från olika utredningar, från miljöfarlig verksamhet – all sådan information förs in i en databas.

– Idag finns allt detta på olika platser. Så om något ska göras inom det här avrinningsområdet, skulle en sådan här vattenplan vara fantastisk. Det blir ett regionalt tänk. Ett exempel: en miljöfarlig verksamhet i närheten av Höje å skulle kunna få optimal placering, när all data beaktas. Men det finns ett problem även här: LOVA-pengarna tar slut till hösten, och en sådan databas måste alltid vara levande och uppdateras.

– Det är viktigt att planarkitekter ser våra modelleringar för då kan de se var de kan bygga och inte bygga. Då slipper de bygga på de områden som är översvämningss känsliga – där ska de absolut inte bygga.

Torbjörn Hallgren frilansjournalist
torbjorn.hallgren@telia.com

Ett dikningsföretag är en form av samfällighet där fastighetsägare har gått ihop för att avvattna marken. I de fall där endast en markägare har avvattnat sin mark heter det täckdikning. Dikningsföretag har bildats sedan 1800-talets slut för att dränera landskapet och göra det mera ekonomiskt användbart (oftast för odling). Området som genom avvattningen har ökat i ekonomiskt värde kallas för båtudsområde. Idag bildas nästan inga nya dikningsföretag, men bestämmelser i äldre företag gäller tills de officiellt har upphävts.

Källa: Länsstyrelsen i Skåne län

